

ოთარ გამყრელიძე

ქართული სამართლებრივი ტერმინოლოგიის საკითხები

ქართული ენა მდიდარია თავისი შესაძლებლობებით სრულყოფილად გამოხატოს ესა თუ ის მოვლენა. მათ შორის, რასაკვირველია, ხალხის სამართლებრივი ცხოვრების ამსახველი სიტყვებიც იგულისხმება. ქართული სამართლებრივი ენა საკმაოდ დახვეწილია და კარგად ასახავს შესაბამის მოვლენებს, მაგრამ ისიც უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენი ენა ნაკლებად არის დაცული უცხო ენების ზეგავლენისაგან, რაც ჯერ კიდევ უხსოვარი დროიდან შეინიშნება.

ქართული სამართლებრივი ტერმინოლოგია განსაკუთრებით ნაგვიანდება უკანასკნელ ხანებში, როცა სამართლებრივად ძლიერად განვითარებულ ქვეყნებში შექმნილი სამეცნიერო ლიტერატურა და საკანონმდებლო ტექსტები ჩვენს სამეცნიერო თუ პრაქტიკულ საქმიანობაში ხშირად გამოიყენება.

უფრო მეტიც: არის შემთხვევები, როცა ქართველი ავტორი ქართული ენის მდიდარ შესაძლებლობებს ვერ აცნობიერებს და ბრმად გადმოაქვს ქართულად უცხო ტერმინოლოგია. მოვიყვან ერთ მეტად საგულისხმო მაგალითს: 2012 წელს თბილისში დაიბეჭდა „გერმანულ-ქართული და ქართულ-გერმანული იურიდიული ლექსიკონი“, რომელშიც გერმანული ტერმინი **objektives recht** თარგმნილია, როგორც **ობიექტური უფლება**, ხოლო **subjektives recht**, როგორც **სუბიექტური უფლება**.

ქართულმა სამართლებრივმა ენამ არ იცის უფლების დაყოფა „ობიექტურ“ და „სუბიექტურ“ უფლებად. საქმე ის არის, რომ ასეთი დაყოფა ქართულ ენას არც სჭირდება. ქართულ სამართლებრივ ენაში ერთმანეთისაგან გამიჯნულია **უფლება** და **სამართალი**. არც გერმანულ ენას, არც რუსულს არ შეუძლია ერთმანეთისაგან გამიჯნოს ეს ორი მოვლენა, ამიტომ გერმანელი იძულებულია სიტყვა **უფლება** ასე გამოხატოს – **das subjektives recht**, ხოლო **სამართალი** **das objektives recht**. რუსულადაც ასევე გამოითქმება: **Субъективное право** და **Объективное право**.

გერმანულ სამართალში დამკვიდრებულია აგრეთვე ტერმინი **Unrecht**, რომლის რუსული შესატყვისია **Неправда**. ნახევარ საუკუნე-

ზე მეტია, რაც ამ ტერმინის ქართულ შესატყვისად მიღებულია **უმართლობა**, რომელიც ენობრივადაც და სამართლებრივი შინაარსითაც ზუსტად გამოხატავს შესაბამის მოვლენას¹. სამწუხაროა, რომ ზემოთ მითითებულ „გერმანულ-ქართულ იურიდიულ ლექსიკონში“ ეს ქართული ტერმინი მიგნებული არ არის. **Unrecht** ასეა განმარტებული: 1. „უსამართლობა; 2. უკანონობა“. ფართო გაგებით **უმართლობა**, **უსამართლობასაც** გულისხმობს, მაგრამ **უმართლობა** უფრო სამეცნიერო ტერმინია და მას სულ სხვა დანიშნულება აქვს, ვიდრე ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოსაყენებელ **უსამართლობას**. ამიტომ იურიდიული ლექსიკონის შემდგენელმა ეს უნდა გაითვალისწინოს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლში ვკითხულობთ: „1. საქართველოს მოქალაქეს, აგრეთვე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს...“ ტერმინი **მოქალაქეობის არმქონე პირი** გვხვდება აგრეთვე კოდექსის მე-6 მუხლშიც.

დასახელებული კოდექსის მე-15 მუხლში გამოყენებულია მსგავსი ტერმინი: **ნასამართლევი პირი**. ეს ტერმინი მეორდება მე-17 მუხლშიც და სხვ.

აქ სიტყვა **პირი** სრულიად ზედმეტია. თუკი ვამბობთ **საქართველოს მოქალაქე**, რატომ არ შეიძლებოდა, გამოგვეყენებინა სიტყვა **პირის** გარეშე **მოქალაქეობის არმქონე**? ასევე შეიძლებოდა გვეხმარა სიტყვა **ნასამართლევიც** სიტყვა **პირის** გარეშე. განა სიტყვები **მოქალაქეობის არმქონე** და **ნასამართლევი**, პირის გარეშე რომ გამოვიყენოთ, პირს, ე. ი. ადამიანს არ გულისხმობენ? ბუნებრივია, ცხოველი ვერ იქნება **ნასამართლევი** ან **მოქალაქეობის არმქონე**.

უფრო მეტიც, სულ ახლახან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლის მდგომარეობა ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით კიდევ უფრო დამძიმდა: 2012 წ. 25 მაისის კანონით ამ მუხლის პირველი ნაწილი ასე ჩამოყალიბდა: „1. საქართველოს მოქალაქეს და საქართველოში სტატუსის მქონე მოქალაქეობის არმქონე პირს...“ და ა. შ. **სტატუსი** უცხო სიტყვაა და „მდგომარეობას“ აღნიშნავს. „სტატუსის“ მქონედ მიიჩნევენ საქართველოში სხვა ქვეყნის წარმომადგენელს. ტერმინი **სტატუსი** ხშირად გამოიყენება აგრეთვე ქარ-

¹ მაგონდება გალაკტიონის ლექსი „ახალგაზრდობას“, რომელშიც პოეტი ახალგაზრდობას ასეთი სიტყვებით მიმართავს: „სადაც უმართლობას ნახავს, შურისგებით იალღებდეს“.

თულ სამეცნიერო ლიტერატურაშიც.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-6 მუხლის სათაურია „დამნაშავის გადაცემა და ექსტრადიცია“. **ექსტრადიციის** მნიშვნელობა კოდექსის ამავე მუხლითაა განმარტებული. მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად „დანაშაულის ჩამდენი უცხო ქვეყნის მოქალაქე, აგრეთვე მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიაზე იმყოფებიან, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესაბამისად სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემად ან სასჯელის მოსახდელად შეიძლება ექსტრადირებული იყვნენ სხვა სახელმწიფოში ან გადაეცნენ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს“.

როგორც ვხედავთ, **გადაცემა** და **ექსტრადიცია** შინაარსობრივად ერთმანეთისაგან განსხვავებული სიტყვები ყოფილა. თურმე დამნაშავე საერთაშორისო სასამართლოს „გადაეცემა“, ხოლო სხვა სახელმწიფოში ხდება მისი „ექსტრადირება“. სინამდვილეში ლათინური სიტყვა „ექსტრადიცია“ ნიშნავს „უცხო სახელმწიფოსათვის გადაცემას იმ პირისა, რომელმაც ამ სახელმწიფოს კანონები დაარღვია“, ნათქვამია მ. ჭაბაშვილის „უცხო სიტყვათა ლექსიკონში“. **ექსტრადიცია** იგივე **გადაცემა**. ასე რომ, დასახელებული კოდექსის მე-6 მუხლის სათაური, თუ **ექსტრადიციას** გადმოვაქართულებთ, ასე უნდა წავიკითხოთ: „დამნაშავის გადაცემა და გადაცემა“!

2004 წლის 24 ივნისის კანონით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა 17¹ მუხლი სათაურით – „რეკეტი, რეკეტული დაჯგუფება, რეკეტირი“. რა აუცილებლობას წარმოადგენდა ჩვენს კანონმდებლობაში ამ უცხო ტერმინების შემოტანა, ძნელი ასახსნელია. რატომ არ შეიძლებოდა ამ ტერმინში ჩაქსოვილი აზრის ქართულად გამოხატვა? **რეკეტი**, ქ. მჭედლიშვილის აზრით, „გამოძალვას, ძალადობით მოქმედებას უკავშირდება“ (მჭედლიშვილი, 2011: 394)

სისხლის სამართლის კოდექსის 138-ე მუხლით პასუხისმგებლობაა დაწესებული **მამათმავლობის**, **ლესბოსელობის** ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტისათვის გაუკუღმართებული ფორმით. სიტყვა **ლესბოსელობა** ბერძნულიდან მომდინარეობს და ნიშნავს „სქესობრივ ურთიერთობას დედაკაცისა დედაკაცთან“ ისევე, როგორც **მამათმავლობა** – „სქესობრივი ურთიერთობა მამაკაცისა მამაკაცთან“.

მამათმავლობა ქართული ტერმინია და ზუსტად გამოხატავს თავის შინაარსს. მაგრამ **ლესბოსელობის** ქართული შესატყვისი ამ ბოლო დრომდე ცნობილი არ იყო. სულ რამდენიმე ხნის წინ ჩვენ მივაკ-

ვლით ამ ტერმინის ქართულ შესატყვისს. ეს არის **დედათმავლობა**, რომელიც ზუსტად გამოხატავს მოვლენის არსს. ტერმინი **დედათმავლობა** უკვე შემოვიტანეთ სამართლებრივ მწერლობაში და, იმედია, ის უახლოეს მომავალში კანონმდებლობაშიც დაიკავებს თავის კუთვნილ ადგილს (დანაშაული, 2008: 47; თავდიშვილი, 2011 : 3).

ამის საპირისპიროდ გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა ესა თუ ის მოვლენა გამოიხატებოდა ქართული ტერმინით, მაგრამ შემდეგ თანდათანობით შეიცვალა უცხო ტერმინით. ამის ნიმუშს წარმოადგენს ტერმინი **კანონის განმარტება**, რომელიც თითქმის აღარ გამოიყენება. მის ნაცვლად იწერება **კოდექსის კომენტარები**.

1922 წ. საქართველოში ჩამოყალიბდა ორგანიზაცია, რომელსაც **დამცველთა კოლეგია** დაარქვეს. შემდეგში ქართული სიტყვა **დამცველთა** შეიცვალა უცხო სიტყვით და ამ დაწესებულებას **საქართველოს ადვოკატთა კოლეგია** უწოდეს (დღევანდელი **საქართველოს ადვოკატთა ასოციაცია**).

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 202¹ მუხლში გვხვდება ტერმინი **მონიტორინგს დაქვემდებარებული გარიგება, საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახური**. უცხო სიტყვათა ლექსიკონებში „მონიტორინგის“ ქართული შესატყვისი არ დასტურდება. რაც შეეხება იურიდიულ ლიტერატურას, არც მეცნიერები არ განმარტავენ ამ ტერმინის შინაარსს (დანაშაული, 2008: 47; თავდიშვილი, 2011 : 3).

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 223¹ მუხლით პასუხისმგებლობაა დაწესებული **კანონიერი ქურდობისათვის** (იხ. მე-2 ნაწ.). ჯერ ერთი, სად გაგონილა „კანონიერი ქურდობა“? შეიძლება გვითხრან, რომ ქურდობა გამართლებულია, ესე იგი კანონიერია, როცა ადამიანი იმყოფებოდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში, როცა მას შიმშილით სული ხდებოდა და მოიპარა სხვისი ნივთი საკუთარი სიცოცხლის გადასარჩენად. ასეთ დროს მისი მოქმედება კანონიერია და ქურდობასაც შეიძლება ვუწოდოთ **კანონიერი ქურდობა**.

მეორეც, თუ ეს მართლაც ასეა, მაშინ ადამიანი კი არ უნდა დაისაჯოს, არამედ უნდა გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან, რადგან სხვისი ქონების (საჭმლის) საფასურად მან გადაარჩინა საკუთარი სიცოცხლე. თანამედროვე მსოფლიოში ერთხმად არის მიღებული ეს პრინციპი, რადგან ადამიანი უფრო დიდი სიკეთის (სიცოცხლე) გადარჩენის მიზნით სხვის უფრო მცირე სიკეთეს (საჭმელს) აზიანებს.

სინამდვილეში აქ სულ სხვა რამ იგულისხმება. 223¹ მუხლით პა-

სუბს აგებს ის, ვინც „ქურდულ სამყაროში“ მოქმედი კანონების შესაბამისად იქცევა, ვინც „ქურდულ კანონებს“ იცავს. ასე რომ, ვერაფერი საქმეა, როცა ქურდებს ციხეში ვყრით, ხოლო „ქურდული სამყაროს“ ტერმინი სისხლის სამართლის კოდექსში შემოგვაქვს. ვერაფერი საქმეა, როცა „კანონიერი სამეწარმეო საქმიანობისათვის ხელის შეშლა“ (190-ე მუხლი) ისევე იწვევს სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას, როგორც „კანონიერი ქურდობა“.

ტერმინი **კანონიერი ქურდობა** სხვა მხრივაც არის მიუღებელი. კოდექსის 177-ე მუხლის სათაურია „ქურდობა“. გამოდის, რომ აქ „უკანონო ქურდობა“ იგულისხმება, ხოლო 223¹ მუხლით კი – „კანონიერი ქურდობა“. ერთი სიტყვით, საბოლოოდ უნდა დავასკვნათ, რომ ტერმინი **კანონიერი ქურდობა** ქურდული სამყაროს შემოქმედების ნაყოფია და ის დაუყოვნებლივ უნდა ამოვიღოთ კოდექსიდან.

გარდა ამისა, მე-17¹ მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, რეკეტირი არის ის, ვინც „უკანონოდ წყვეტს ან მონაწილეობს რეკეტულ დაჯგუფებათა ან რეკეტულ დაჯგუფებასა და სხვა პირთა შორის დავების გადაწყვეტაში“.

უბრალო თვალთაც ადვილი დასანახია ამ ტექსტის შინაარსი. ამ მუხლის მიხედვით, პასუხისმგებლობა ეკისრება დამნაშავეს, თუ ის „უკანონოდ“ გადაწყვეტს დავას რეკეტულ დაჯგუფებებს შორის. მაშასადამე, თუ დამნაშავეთა ერთი ჯგუფი მეორეს „უკანონოდ“ ედავება, მაშინ ის, ვინც „უკანონოდ დავობს, უნდა დაისაჯოს სისხლის სამართლის წესით. რას ნიშნავს დამნაშავეთა სამყაროში **კანონიერება** და **უკანონობა**, რამდენად მისაღებია ეს ტერმინები სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში. ისე გამოდის, რომ უნდა დაისაჯოს ის, ვინც ქურდული, ესე იგი დანაშაულებრივ სამყაროში მიღებულ კანონს არ იცავს. ამით ხომ ჩვენ ხელს ვუწყობთ წესრიგის დამყარებას დანაშაულებრივ სამყაროში და ვეხმარებით დამნაშავეებს, რომ მათ ნაქურდალი თუ ნაძარცვი ქონება ერთმანეთში სამართლიანად გაინაწილონ.

ტერმინი **დავების უკანონოდ გადაწყვეტა** რეკეტულ დაჯგუფებათა შორის გამოყენებულია აგრეთვე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 224¹ მუხლშიც (რეკეტულ დაჯგუფებაში მონაწილეობა)

საბჭოთა პერიოდში ქართული სამართლებრივი ტერმინოლოგია, სხვა ენებზეც რომ არაფერი ვთქვათ, რუსულის დიდ გავლენას განიცდიდა. საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, როცა საქართველოში სამართლებრივი რეფორმა და-

იწყო, სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის შემმუშავებელი სამთავრობო ქვეკომისია ყველაფერს აკეთებდა ქართული სამართლებრივი ტერმინოლოგიის დახვეწისა და უცხო ენების ზეგავლენისაგან გათავისუფლებისათვის. მაგრამ კოდექსს მაინც შემორჩა ქართულისათვის შეუფერებელი ზედმეტი სიტყვები, რომლებიც ქართული ენისათვის მიუღებელია.

მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ნათქვამია: „3. ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო დამზადება, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღება“. მიაქციეთ ყურადღება აქ სიტყვებს „გადაზიდვა, გადაგზავნა“. რსფსრ-ის 1960 წ. კოდექსის 224-ე მუხლში ზუსტად ასეთივე სიტყვებია გამოყენებული: „перевозка или пересылка“. რუსულად ამ სიტყვებში სხვადასხვა აზრია გამოხატული. „перевозка“ ტრანსპორტით ტვირთის გადაზიდვაა. ქართულად კი გადაზიდვასა და გადატანას შორის არსებითი განსხვავება არ არსებობს. მაგალითად, „იურიდიულ ტერმინოლოგიაში“ ვკითხულობთ: „перевоз, перевозка – გადატანა, გადაზიდვა, გადაყვანა“. ამიტომ „გადაზიდვასა და გადატანას“ შორის მკვეთრი შინაარსობრივი განსხვავების დანახვამ სასამართლო პრაქტიკაში შეიძლება ერთგვარი უხერხულობა შექმნას.

სიტყვები **გადაზიდვა, გადაგზავნა** გვხვდება აგრეთვე სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე მუხლში, რომელიც ნარკოტიკული საშუალების ერთი ადგილიდან მეორეში გადატანისათვის აწესებს პასუხისმგებლობას (იხ. აგრეთვე კოდექსის 261-ე მ.). ერთ-ერთ განაჩენში წერია: „დამნაშავემ ცხრა გრამი მარიხუანა თბილისიდან ზუგდიდში გადაზიდა“. განა ტერმინი „გადაგზავნა“ „გადაზიდვას“ თავისთავად არ მოიცავს? ორივე სიტყვა გულისხმობს ნივთის ერთი ადგილიდან მეორეზე გადაადგილებას.

დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტზე მუშაობის დროს კოდექსის პროექტის შემდგენელი სახელმწიფო კომისია, როგორც უკვე ვთქვით, დიდ ყურადღებას აქცევდა ქართული სამართლებრივი ტერმინოლოგიის და საზოგადოდ ენის დახვეწის საკითხს.

პროექტზე მუშაობის დროს ჩვენ წინაშე დადგა ასეთი საკითხი: როგორი შესატყვისი უნდა მოგვეძებნა ქართულად ისეთი რუსული ტერმინისათვის, როგორიცაა **порча земли**. ბევრი ფიქრის შემდეგ მივაგენით სწორ გზას. მიწის სავარგული, ვარგისი, უვარგისი, მიწის გაუვარგისება. ასე შემოვიდა საქართველოს სისხლის სამართლის კო-

დექსის 297-ე მუხლში ახალი ტერმინი **მიწის გაუვარგისება**. ეს ტერმინი გამოყენებულია აგრეთვე 278-ე მუხლში, რომლის სათაურია „სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისება“. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონებში სიტყვა „გაუვარგისება“ შეტანილი არ არის.

საქართველოს 1999 წ. 22 ივლისის სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტზე მუშაობის დროს სამთავრობო კომისიამ ყურადღება გაამახვილა ერთ ასეთ საკითხზე. 1960 წ. კოდექსში ხშირად გვხვდებოდა ასეთი ტერმინი თუ გამოთქმა, ტრანსპორტის მოძრაობის **წესების დარღვევა**, ნადირობის **წესების დარღვევა** და ა. შ. მაგრამ ხომ შეიძლება, ადამიანს ერთი წესი დაერღვია. გამოდის, რომ მას პასუხს ვერ ვაგებინებდით, რადგან კანონი ითვალისწინებდა „წესებს“, ესე იგი რამდენიმე წესის და არა ერთი წესის დარღვევას. ამიტომ პროექტში შემოვიტანეთ ტერმინი **წესის დარღვევა**, რაც საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით სავსებით გამართლებულია და სრულად შეესაბამება ქართული ენის ბუნებას.

კოდექსის ბოლო წლების გამოცემებში 177-ე მუხლს (ქურდობა) დართული აქვს შენიშვნა – „1. კოდექსის ამ თავში დიდ ოდენობად ითვლება ნივთის (ნივთების) ღირებულება 10 000 ლარის ზევით“. აქედან ჩანს, რომ კანონის პროექტს ადგენს ადამიანი, რომელმაც ქართული ენა არ იცის. მას ჰგონია, რომ სიტყვა „ნივთი“ ამ შემთხვევაში მხოლოდ ერთ ნივთს გულისხმობს. მისი გაგებით, ქართული გამოთქმა – ადამიანი მოკვდავია, მხოლოდ ერთ ადამიანს გულისხმობს. ქართულ ენას, როგორც ცნობილია, სხვა დადებით თვისებებთან ერთად, აქვს ერთი საუკეთესო თვისებაც: მხოლოდობითი გამოხატოს სიმრავლე.

ამჟამად მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-3 მუხლით მოცემულია ამ კოდექსში გამოყენებული ძირითადი ტერმინების განმარტება. აქ განმარტებულია ტერმინები **ბრალდების მხარე**, **დაცვის მხარე**, მაგრამ ცოტა ქვევით განმარტებულია ტერმინი **ადვოკატი**, ე. ი. „პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით იცავს ბრალდებულის, მსჯავრდებულის, გამართლებულის ინტერესებს და უწევს მას იურიდიულ დახმარებას“. როგორც აქედან ვხედავთ, კანონმდებელი ქართულ ტერმინს **დაცვა**, **დამცველი**, მაინც ვერ ასცდა. ჯერ გამოიყენა ტერმინი **დაცვის მხარე**, მერე გვაუწყა, რომ **ადვოკატი** იცავს. თუ ეს ასეა, მაშინ რას ვერჩოდით ქართულ ტერმინს **დამცველი** და რატომ შემოგვაქვს მის ნაცვლად უცხო სიტყვა **ადვოკატი**?

ამავე კოდექსის მე-3 მუხლით განმარტებულია აგრეთვე ტერმი-

ნი **დასაბუთებული ვარაუდი**. მე-5 მუხლი კი ასეა დასათაურებული: „უდანაშაულობისა და თავისუფლების პრეზუმფცია“. მიხეილ ჭაბაშვილის უცხო სიტყვათა ლექსიკონში **პრეზუმფცია** ასეა განმარტებული: „1. ვარაუდზე დამყარებული მოსაზრება“. მაშასადამე, **პრეზუმფცია** ქართულად **ვარაუდია**. ჩვენ ვერ ვამტკიცებთ, მაგრამ ვვარაუდობთ, რომ მავანმა ჩაიდინა დანაშაული. ამიტომ, რა საჭირო იყო ამ სიტყვის ნაცვლად უცხო ტერმინის **პრეზუმფციის** შემოტანა? ხომ შეგვეძლო მე-5 მუხლის სათაური ასე ჩამოგვეყალიბებინა: „უდანაშაულობისა და თავისუფლების ვარაუდი“.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-16 მუხლის სათაურია „სისხლისსამართლებრივი დევნის დისკრეციულობა“ (იხ. აგრეთვე 166-ე, 167-ე და 168-ე მმ). რას ნიშნავს „დისკრეციულობა“? ზემოთ დასახელებული უცხო სიტყვათა ლექსიკონის თანახმად **დისკრეციული** ფრანგული სიტყვაა და ქართულად ასე ითარგმნება: „თავისი შეხედულებისამებრ მოქმედი“. მე-16 მუხლის ტექსტი ასეა ჩამოყალიბებული: „სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისა და შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორი სარგებლობს დისკრეციული უფლებამოსილებით, რა დროსაც ხელმძღვანელობს საჯარო ინტერესებით“. ხომ შეიძლებოდა, რომ სიტყვა **დისკრეციული** ამოგვეღო და ეს ტექსტი ასე დაგვეწერა: „სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისა და შეწყვეტის გადაწყვეტილებას პროკურორი იღებს საკუთარი მიხედულებით, რა დროსაც ხელმძღვანელობს საჯარო ინტერესებით“. როგორც ვხედავთ, ასეთი ტექსტი მარტივი და ყველასათვის ადვილად გასაგებია. უცხო სიტყვის შემოტანა აქ არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში, რომელიც 2009 წელსაა მიღებული, შემოიტანეს კიდევ ერთი უცხოური ტერმინი – **მაგისტრატი მოსამართლე** (იხ. მე-20 მუხლი). უცხო სიტყვათა ლექსიკონში სიტყვა **მაგისტრატი** ასეა განმარტებული: მაგისტრატი ლათინური სიტყვაა და სხვადასხვა მნიშვნელობით გამოიყენება. ერთ-ერთი მნიშვნელობაა: „2. ინგლისსა და საფრანგეთში: მოსამართლე“.

რა აუცილებლობას წარმოადგენდა ამ ტერმინის ქართულ სამართლებრივ ენაში შემოტანა. სამართლებრივი ტერმინოლოგიის განმარტებით ლექსიკონში, რომელიც 2012 წელსაა გამოცემული, **მაგისტრატი მოსამართლის** განმარტებას რამდენიმე გვერდი აქვს დათმობილი (იურიდიული, 2012:463) ამ განმარტებიდან ირკვევა, რომ **მაგისტრატია** ის მოსამართლე, რომელიც საქალაქო ან რაიონულ სასამარ-

თლოში იხილავს საქმეებს. **მაგისტრადი** არ ეწოდება იმ მოსამართლეს, რომელიც სააპელაციო ან საკასაციო სასამართლოში მუშაობს. ამიტომ, რატომ არ შეიძლება იმ მოსამართლისათვის გვეწოდებინა არა **მაგისტრადი მოსამართლე**, არამედ ჩვეულებრივ **რაიონული** ან **საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე** და უფრო მაღალი საფეხურის მოსამართლისაგან თავისი უფლება-მოვალეობების მიხედვით გაგვემიჯნა.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლში კიდევე ერთი ახალი უცხო ტერმინია შემოტანილი. აქ ნათქვამია: „საქართველოს სამოქალაქო რეესტრის მონაცემთა ბაზაში დაფიქსირებულია, როგორც 18 წელს გადაცილებული პირი“. სიტყვა **დაფიქსირებულია** გვხვდება აგრეთვე 101-ე მუხლშიც. ეს უცხო ტერმინი იმდენად ახლად შემოსულია ქართულ ენაში, რომ ის უცხო სიტყვათა ლექსიკონებშიც კი არ არის შეტანილი. მიხეილ ჭაბაშვილის უცხო სიტყვათა ლექსიკონში გვხვდება მხოლოდ **ფიქსაცია** და აქედან წარმოებული სიტყვა **ფიქსირება**. როგორც ვხედავთ, ბოლო ხანებში ეს სიტყვა კიდევე უფრო განავითარეს და ასე მივიღეთ: **ფიქსაცია, ფიქსირება და დაფიქსირება**. კანონმდებელს არ მოეფიქრებია, რომ, ქუჩაში მოსმენილი „დაფიქსირებულიას“ ნაცვლად, კანონის ტექსტში ჩაეწერა ქართული სიტყვა „დადგენილია“, „აღნიშნულია“ და ა. შ.

ამ ბოლო დროს ქართულ სამართლებრივ ლიტერატურაში დამკვიდრდა უცხო ტერმინი **რომის სტატუტი**. ეს ტერმინი 2012 წ. გამოცემულ „განმარტებით იურიდიულ ლექსიკონში“ შეტანილი არ არის. სამაგიეროდ აქ ტერმინ „სტატუტის“ განმარტებაა მოცემული: „საერთაშორისო ხელშეკრულება“. მიხეილ ჭაბაშვილის უცხო სიტყვათა ლექსიკონის მიხედვით **სტატუტი** ლათინური წარმოშობის სიტყვაა და ქართულად უნდა ითარგმნოს, როგორც „წესდება, დებულება...“ და ა. შ. ამიტომ ტერმინი **რომის სტატუტი** ქართულად **რომის წესდებად** უნდა გვეთარგმნა.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროში არის განყოფილება, რომელსაც ეწოდება „საქართველოს შსს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტი“. აქედან ჩანს, რომ საქართველოში ყოფილა **კრიმინალური პოლიცია**. სიტყვა „კრიმინალი“, „კრიმინალური“ ზემოთ დასახელებულ „განმარტებით იურიდიულ ლექსიკონში“ ნახსენები არ არის. რაც შეეხება მიხეილ ჭაბაშვილის უცხო სიტყვათა ლექსიკონს, იქ ტერმინი **კრიმინალური** ასეა განმარტებული: კრიმინალური ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს „სისხლის სამართალთან დაკავშირებული; დანაშაულებრივი“. თუ ამ განმარტების მიხედვით ვიმ-

სჯელებით, რომ არ მივიღოთ **დანაშაულებრივი პოლიცია**, ქართულად ამ დაწესებულებას უნდა ვუწოდოთ **სისხლის სამართლის პოლიცია**. აქედან ნათელია, რომ ეს არის ის პოლიცია, რომელიც სისხლის სამართლის დამნაშავეთა წინააღმდეგ იბრძვის და თვითონ არ არის „დანაშაულებრივი პოლიცია“.

სულ ახლახან ქართულ სამართლებრივ ლიტერატურაში კიდევ ერთი უცხო ტერმინი შემოვიდა. „ფრუსტრაცია – აგრესიის თეორიის მიხედვით, – წერს მორის შალიკაშვილი – დამნაშავე მოზარდები უფრო ფრუსტრირებული არიან, ვიდრე უდანაშაულოები“ (შალიკაშვილი, 2012: 25). როგორც ნაშრომიდან ჩანს, ეს ტერმინი ფროიდის თეორიიდან მომდინარეობს. სამწუხაროდ, ვერცერთ განმარტებით და უცხო სიტყვათა ლექსიკონში ვერ ვნახეთ ამ ტერმინის ქართული შესატყვისი თუ განმარტება. ამიტომ უნდა ითქვას, რომ, როცა მეცნიერი თავის ნაშრომში უცხო ლიტერატურას იყენებს, იგი უნდა ეცადოს, უცხო ტერმინს ქართულად თავისი შესატყვისი მოუძებნოს. ცოტა ქვემოთ მ. შალიკაშვილი **ფრუსტრაციის** ქართულ შესატყვისად იყენებს **იმედგაცრუებას**. „თვითმკვლელობა არის იმედგაცრუების (ფრუსტრაციის) შედეგი“ (შალიკაშვილი, 2012: 25).

მ. შალიკაშვილი წიგნში ასახელებს ტერმინს **მიმეტური თეორია** და იქვე გვიხსნის **მიმეტურის** ქართულ მნიშვნელობას. სიტყვა მიმეტური ძველი ბერძნული სიტყვაა და „ნიშნავს მიბადვას“ (შალიკაშვილი, 2012: 26). იქნებ სჯობდა, რომ ავტორს სწორედ აქედან დაეწყო. ტერმინი ჯერ ქართულად დაეწერა – **მიბადვის თეორია** – და, თუ საჭირო გახდებოდა, შემდეგ აეხსნა მისი წარმომავლობა.

დასახელებულ წიგნში აღმოჩნდა კიდევ ერთი უცხო სიტყვა, რომელიც ქართულ ენაში არ გამოიყენება. ეს არის **მასკულიზობა**. „გამოთქმები, – წერს მ. შალიკაშვილი, – „ცოლს რას აბედიწებ“, „ქალს ცხვირს რატომ აყოფინებ“ და ა. შ. პირდაპირ მიუთითებს მამაკაცების მხრიდან საკუთარი მეგობრების თვალში საკუთარი მასკულიზობის დაცვის აუცილებლობას...“ (შალიკაშვილი, 2012: 28). რატომ არ შეეძლო ავტორს ამ სიტყვის შინაარსი ქართულად გამოეხატა და ეთქვა: ზოგჯერ მამაკაცებს თავის მხრიდან „საკუთარი ძლიერების გამოხატვა ეამაყებათ...“ და სხვ. რა საჭიროებას წარმოადგენდა უცხო სიტყვა **მასკულიზობის** ქართულ ენაში შემოტანა.

უახლეს ქართულ სამართლებრივ ლიტერატურაში შემოვიდა კიდევ ახალი ტერმინი **ემბრიონ//ფეტუსი** (ჭელიძე, 2002)

ეს სიტყვები, როგორც ჩანს, ერთსა და იმავე მოვლენას ასახავს.

ემბრიონი მიხეილ ჭაბაშვილის უცხო სიტყვათა ლექსიკონში განმარტებულია, როგორც ადამიანის ან ცხოველის „ჩანასახი“. რაც შეეხება **ფეტუსს**, ამ სიტყვის ქართულ შესატყვისს ვერ მივაგენით, თუმცა დასახელებული წიგნის სათაურიდან და შინაარსიდან ჩანს, რომ აქაც ცოცხალი ორგანიზმის (ადამიანის ან ცხოველის) “ჩანასახი“ უნდა იყოს ნაგულისხმევი.

ზემოთ ჩვენ დავასახელებთ ტერმინი **კოდექსის კომენტარი**, რომელიც ხშირად გამოიყენება ჩვენს სამართლებრივ ლიტერატურაში. ამ ტერმინის ქართული შესატყვისი **კოდექსის განმარტება** თითქმის მიწვეებულია და იშვიათად გამოიყენება.

ასევე ხშირად გამოიყენება მეცნიერულ ლიტერატურაში **კანონის ინტერპრეტაცია**, რომლის ქართულ შესატყვისად უცხო სიტყვათა ლექსიკონებში დასახელებულია **განმარტება**. ასე ნელ-ნელა იკარგება ქართული წარმოშობის ტერმინოლოგია და მათ ადგილს თანდათანობით იკავებს უცხო სიტყვები.

რუსული ენის ზეგავლენით ადრე ქართულ ენაზე გამოქვეყნებული წიგნების სათაურები ასე იწერებოდა: „შესავალი სამოქალაქო სამართალში“ (Введение в гражданское право), „შესავალი სისხლის სამართალში“ (Введение в уголовное право), „მოდღვრება დანაშაულზე“ (Учение о преступлении). ამ ბოლო დროს მდგომარეობა თანდათანობით შეიცვალა. 2011 წ. გამოიცა პროფესორ მერაბ ტურავას წიგნი სათაურით „დანაშაულის მოძღვრება“. ეს სათაური სავსებით გამართულია ქართულად. 2013 წ. დაიბეჭდა ჩემი ნაშრომი სათაურით „სისხლის სამართლის შესავალი“.

მიუხედავად ამისა, მდგომარეობა ამ მხრივ მაინც მძიმეა. ქართული სამართლებრივი ტერმინოლოგია, რაც დრო გადის, მით უფრო მეტად განიცდის უცხოენოვან ზეგავლენას. ამიტომ საჭიროდ მიგვაჩნია, დავიცვათ ის ამ ზეგავლენისაგან. მართალია, ჩვენ ამ შემთხვევაში ვლაპარაკობთ სამართლის ტერმინოლოგიის დაცვაზე, მაგრამ ეს თავისთავად გულისხმობს ქართული ენის დაცვას მთლიანად, მაგრამ დგება საკითხი, რა ხერხით, რა საშუალებით დავიცვათ ქართული ენა. როგორც ყოველ სიკეთეს იცავს სამართალი, კანონი, აქაც დროა, მივმართოთ ამ საშუალებას. თუმცა შეიძლება გვითხრან, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-8 მუხლის თანახმად “საქართველოს სახელმწიფო ენა არის ქართული...” მაგრამ ეს საკმარისი არ არის. კონსტიტუციის მე-8 მუხლის საფუძველზე უნდა შემუშავდეს საგანგებო კანონი, რომელიც განსაზღვრავს ენის დაცვის ცალკეულ შემთხვევებს. რამდე-

ნადაც ჩემთვის ცნობილია, მსოფლიოს ბევრ ქვეყანას აქვს ამის კარგი გამოცდილება.

ზემოთქმულის საფუძველზე საქართველოს პარლამენტს უნდა ეთხოვოს ჩამოაყალიბოს საქმის მცოდნე ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც ენის დაცვის კანონის პროექტს შეიმუშავებს.

ლიტერატურა

მჭედლიშვილი, 2011 – ქეთევან მჭედლიშვილი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბილისი.

დანაშაული, 2008 – დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, ოთარ გამყრელიძის თანაავტორობით და რედაქტორობით, თბილისი.

თავდიშვილი, 2011 – მურმან თავდიშვილის გამოხმაურება სათაურით „ვიხმართ „დედათმავალი“, გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, №1, თბილისი.

სისხლის სამართალი, 2008 – სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბილისი.

შალიკაშვილი, 2012 – მორის შალიკაშვილი, ძალადობის კრიმინოლოგია, თბილისი.

ჭელიძე, 2002 – ლაშა ჭელიძე, სიცოცხლის უფლება ფეტუსისათვის, თბილისი.

იურიდიული, 2012 – განმარტებითი იურიდიული ლექსიკონი, თბილისი.

Otar Gamkrelidze

Issues of the Georgian Legal Terminology

Summary

Georgian language is rich of its capabilities to express any phenomenon to its full degree, including the words belonging to the sphere of the legal life of the society. Georgian legal language is quite flexible to reflect relevant events, but it should be noted that our language is not duly protected from the

influence of the foreign terminology and this can be observed beginning from the ancient times.

But nowadays, the Georgian legal terminology is under particularly strong foreign influences, as scientific writings and legislative regulations written in the countries with highly developed legislation system are frequently used in our scientific and practical activities. Even more, sometimes the Georgian author is not familiar with the great term-creating capabilities of the native language and automatically borrows a foreign term.

In course of time, the Georgian legal terminology is subjected to stronger influences of foreign terminology influences. So, we consider it our ultimate goal to protect the native terminology and native language in general; of course, it means protecting the language on the basis of the clause 8 of the constitution. The special legislation act should be created defining the cases when the language should be protected. As far as we know, many countries in the world have obtained good experiences in this area. On the ground of the above mentioned, we think, it should be requested from our parliament to establish a group of experts in order to develop the draft of the law about the language protection.